

หลักไตรสิกขากับการจัดการศึกษายุคใหม่

ผศ.ดร.สุทธิพงษ์ ศรีวิชัย

อาจารย์ประจำ คณะครุศาสตร์

หลักไตรสิกขา คือ การศึกษาในพระพุทธศาสนาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาศักยภาพของมนุษย์ทั้งด้านความรู้ ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม สุขภาพและการดำเนินชีวิตในสังคมอย่างมีความสุข อริสโตเติล (Aristotle) ซึ่งเป็นนักปรัชญาการศึกษาได้ให้นิยามของการศึกษามีจุดมุ่งหมายเพื่อการสร้างคุณธรรมและคุณธรรมเกิดจากความรู้และการฝึกจิตใจให้มีศีลธรรม เรียกว่า Character Development การฝึกจิตใจให้มีศีลธรรมต้องฝึกภาคปฏิบัติ มิใช่เพียงสอนคุณธรรมในภาคทฤษฎี^๑ ซึ่งพระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้นิยามการศึกษาว่าเป็นการพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์^๒ นอกจากนั้นท่านยังได้กล่าวถึงการศึกษาอีกว่า หมายถึง การเรียนรู้ การฝึกฝน การพัฒนาตน การพัฒนาคนให้มีปัญญาที่จะทำกรรมได้ถูกต้องจึงต้องมีการศึกษาที่เรียกว่าสิกขา คือ ต้องศึกษา ต้องเรียนรู้ ต้องพัฒนาตนโดยไม่ประมาท การฝึกฝน แก้ไข ปรับปรุงตนเอง อยู่เสมอ^๓ ดังนั้น การศึกษาจึงเป็นการเรียนรู้เพื่อทำให้เกิดการพัฒนาภายในตัวตน ทั้งด้านร่างกาย สังคม จิตใจ และสติปัญญา เพื่อให้เป็นบุคคลากรที่ดีในองค์กร เป็นประชาชนที่ดีของสังคม ทั้งนี้ตลอดชีวิตของมนุษย์ จำเป็นต้องทำการศึกษาเพื่อให้เกิดการพัฒนาให้รู้เท่าทันและ ปฏิบัติตน พัฒนาตนเข้าสู่โลกธรรม (โลกธรรม ๘ คือ ลาภ สุนฺเยย มียศ เสื่อมยศ ติเตียน สรรเสริญ สุขและ ความทุกข์^๔)

สภาพการจัดการศึกษาของไทยตั้งแต่ในอดีตถึงปัจจุบันมักมีปัญหาค้ำซาก จากผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายนอกจาก สมศ.ที่ผ่านมาพบว่าคุณภาพในการจัดการศึกษาทุกระดับโดยเริ่มจากการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานพบว่าผู้เรียนส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานเกี่ยวกับการคิดวิเคราะห์ คิดสังเคราะห์ ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน และทักษะการแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง ในด้านครู

^๑ วิชัย ต้นศิริ, *อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐), หน้า ๘.

^๒ พระราชวรเมธี, *ทางสายกลางของการศึกษาไทย*, หน้า ๗๐.

^๓ พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), *การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์*, พิมพ์ครั้งที่ ๒, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๑.

^๔ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม*, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๒๙๕-๒๙๗.

ส่วนใหญ่จะไม่ได้มาตรฐานในเรื่องการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ และในด้านผู้บริหาร พบว่า ผู้บริหารส่วนใหญ่จะต้องพัฒนาในเรื่องงานวิชาการโดยเฉพาะการส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ส่วนระดับอาชีวศึกษาโดยเฉพาะวิทยาลัยสารพัดช่างพบว่ามีการดำเนินงานโดยภาพรวมที่มีคะแนนต่ำในเรื่อง การจัดการเรียนการสอนระดับ ปวช./ปวส. ส่วนระดับอุดมศึกษาพบว่าสถาบันอุดมศึกษาทุกกลุ่มมีผลการดำเนินงานในมาตรฐานด้านการวิจัยต่ำกว่าในมาตรฐานอื่นๆ ในขณะที่ระดับชาติซึ่งเป็นผลสำรวจข้อมูลจากสภาการศึกษาได้ระบุว่าการจัดการศึกษาด้านสมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากลพบว่า การจัดการศึกษาไทยมีปัญหาสมรรถนะด้านประสิทธิภาพและคุณภาพการศึกษาค่อนข้างมาก ซึ่งในการจัดการศึกษาระดับมัธยมศึกษาพบว่า ด้านโอกาส ความเสมอภาค และความทั่วถึงคือ โอกาสในการได้รับการศึกษาของคนไทยค่อนข้างดีในเชิงปริมาณเฉพาะในเขตเมือง แต่เขตพื้นที่ชนบทยังมีข้อจำกัดในด้านเศรษฐกิจที่ขัดขวางโอกาสการเข้ารับการศึกษาของผู้เรียน และด้านคุณภาพการศึกษาที่ผ่านมายังอยู่ในระดับไม่ค่อยน่าพึงพอใจ เนื่องจาก การกระจายตัวของครูที่แตกต่างกันในเขตพื้นที่การศึกษา การขาดแคลนครูทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพทุกระดับ และพบปัญหาในด้านประสิทธิภาพการจัดการศึกษายังไม่ค่อยดีในด้านการลงทุนทางการศึกษาโดยมีงบลงทุนและพัฒนาในสัดส่วนค่อนข้างน้อย ส่งผลต่อคุณภาพของผู้เรียนน้อยตามไปด้วย และขาดการมีส่วนร่วมจากภาคส่วนอื่นๆ ในสังคม นอกจากนี้ สมรรถนะด้านโครงสร้างเทคโนโลยีของไทยยังเป็นจุดอ่อน ยังไม่ได้ศักยภาพ จำนวนคนที่ใช้อินเทอร์เน็ตน้อยและขาดทักษะในการใช้เทคโนโลยี^๕จากสภาพปัญหาต่างๆ เหล่านี้จึงได้มีการวางแผนนโยบายการศึกษาขึ้นมา โดยให้มีการพัฒนาการจัดการศึกษาทั้งการจากระบบ โครงสร้าง และกระบวนการจัดการศึกษาโดยยึดหลักความมีเอกภาพด้านนโยบาย มีการกระจายอำนาจสู่เขตพื้นที่การศึกษา มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา มีหลักการส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพครู การระดมทรัพยากรจากแหล่งต่างๆ มาใช้ในการจัดการศึกษา และการมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ซึ่งการจัดการศึกษาจึงมีนโยบายและเป้าหมายดังนี้

^๕ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. ๒๕๕๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๐-๑๖.

^๖ สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ(พ.ศ. ๒๕๔๕-๒๕๕๙) : ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, (กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๑), หน้า ๑๒-๒๙.

๑. พัฒนาคอนกทุกคนอย่างรอบด้านและสมดุล ให้มีโอกาสเข้าถึงการเรียนรู้ทั้งรูปแบบการศึกษาในระบบการศึกษานอกระบบ การศึกษาตามอัธยาศัย จากแหล่งเรียนรู้ที่มีอยู่อย่างหลากหลาย โดยคำนึงถึงนโยบายและมาตรฐานการศึกษาชาติ

๒. การปฏิรูปการเรียนรู้เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีความสุข คือต้องมีความซื่อสัตย์ สุจริต รับผิดชอบชีวิต มีระเบียบวินัย ประหยัดอดออม มีจิตสำนึกความรับผิดชอบต่อส่วนรวมและมีสุขภาพแข็งแรง ตลอดจนครูทุกคนได้รับการพัฒนาความรู้ และความสามารถในการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนมีความสำคัญ ผู้บริหารสถานศึกษาและครูมีมาตรฐานวิชาชีพ และการประกันคุณภาพการศึกษา

๓. การปลูกฝังและเสริมสร้างศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้เรียน

๔. พัฒนากำลังคนทั้งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพึ่งพาตนเองและเพิ่มสมรรถนะการแข่งขันในระดับนานาชาติ

๕. สร้างสังคมให้เป็นสังคมที่มีคุณธรรม ภูมิปัญญาและการเรียนรู้ โดยให้รู้จักคิด วิเคราะห์ และการแก้ไขปัญหา มีความใฝ่รู้ และสามารถประยุกต์ใช้ความรู้ได้อย่างถูกต้อง

๖. ส่งเสริม สนับสนุนการวิจัยและพัฒนาด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี สังคมศาสตร์ ศาสนาศิลปะ วัฒนธรรม มนุษยศาสตร์ ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ สามารถประยุกต์ใช้ได้ใบริบทของสังคม

๗. การสร้างสรรค์ประยุกต์ใช้ และเผยแพร่ความรู้และการเรียนรู้เพื่อสร้างสังคมคุณธรรม ภูมิปัญญา และการเรียนรู้ในการสร้างมูลค่าเพิ่มของสินค้าและผลิตภัณฑ์ที่นำมาสู่รายได้ที่เพิ่มขึ้น

๘. ส่งเสริมและสร้างสรรค์ทุนทางสังคมให้มีคุณภาพชีวิตที่ดีงาม สร้างพฤติกรรมของคนและสิ่งแวดล้อมรอบตัวให้เกิดความดีงาม เพื่อประโยชน์ในการพัฒนาจิตใจ และคุณภาพชีวิตที่ดีงามและมีความสุข ทั้งด้านสังคม วัฒนธรรม พลศึกษา นันทนาการ ศิลปะ

๙. การจำกัด ลดปัญหาโครงสร้างที่ก่อให้เกิดความยากจน ชัดสน ด้อยโอกาสเพื่อสร้างความเป็นธรรมในสังคม โดยผู้ด้อยโอกาสทุกกลุ่มมีโอกาสเข้าถึงและได้รับการบริการทางการศึกษา และฝึกอบรมวิชาชีพอย่างทั่วถึงและเป็นธรรม มีการบริหารจัดการศึกษาอย่างอิสระสอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและชุมชนอย่างมีคุณภาพตามมาตรฐานที่กำหนด และทุกคนมีความเข้มแข็งสามารถร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ กำกับ ดูแล ตรวจสอบ สนับสนุนกิจกรรมสาธารณะที่มีผลกระทบต่อชุมชนและท้องถิ่นโดยรวม

๑๐. การพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาและการพัฒนาประเทศ อย่างทั่วถึงและทัดเทียมกัน ในการเพิ่มพูนความรู้และเรียนรู้อย่างต่อเนื่องเพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพและดำเนินชีวิต โดยสร้างระบบฐานข้อมูลที่เชื่อมโยงและใช้ประโยชน์ร่วมกัน ส่งเสริมจิตสำนึก จรรยาบรรณ ความรับผิดชอบต่อสังคมในการผลิตสื่อเพื่อการศึกษาที่มีคุณภาพ พัฒนาผู้รับและผู้ใช้เทคโนโลยี ให้มีความสามารถในการเรียนรู้ด้วยตนเอง เลือกสรรกลั่นกรองและใช้ข้อมูลข่าวสารจากสื่อต่างๆ

๑๑. การจัดระบบทรัพยากรและการลงทุนทางการศึกษา ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมเพื่อพัฒนาคนและสังคมทั้งในประเทศและต่างประเทศมีส่วนร่วมในการระดมทุนเพื่อการเรียนรู้ของคนทุกคน จัดระบบบริหาร โครงสร้างการกระจายอำนาจเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการใช้ทรัพยากร มีการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้ทรัพยากรของสถานศึกษา เพื่อประสิทธิภาพ ความโปร่งใส และความรับผิดชอบต่อตรวจสอบได้

หากพิจารณาในการจัดการศึกษาให้เกิดผลสัมฤทธิ์ตามนโยบายและเป้าหมายของการจัดการศึกษาดังกล่าวนั้นต้องอาศัยการพัฒนาคนและการพัฒนาชีวิตตรงกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาว่า ภาวนา ฝรั่งแปลว่า Development ซึ่งมี ๔ ด้าน เหมือนกับในพุทธศาสนา “การพัฒนาคน” จะประกอบด้วยการพัฒนา ๔ ด้าน คือ

๑) การพัฒนาทางด้านร่างกาย เรียกว่า กายภาวนา ซึ่งฝรั่ง เรียกว่า Physical Development หรือเรียกว่าการพัฒนาการทางกาย

๒) การพัฒนาทางด้านศีล เรียกว่า ศีลภาวนา ซึ่งฝรั่ง เรียกว่า Social Development หรือการพัฒนาการทางสังคม

๓) การพัฒนาทางด้านจิต เรียกว่า จิตภาวนา ซึ่งฝรั่ง เรียกว่า Emotional Development หรือเรียกว่าการพัฒนาการทางอารมณ์

๔) การพัฒนาทางด้านปัญญา เรียกว่า ปัญญาภาวนา ซึ่งฝรั่ง เรียกว่า Intellectual Development หรือเรียกว่าการพัฒนาการทางปัญญา^๗

พระพุทธศาสนาสอนให้คนเราพัฒนาสิ่งที่มองไม่เห็นเป็นนามธรรมและสิ่งที่มองเห็นเป็นรูปธรรม เพราะเมื่อสองสิ่งนี้ประกอบเข้าด้วยกันเป็นชีวิตจะต้องพัฒนาควบคู่กันไปเนื่องจากเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อกัน เมื่อพัฒนาไปแล้วก็ต้องพัฒนาทั้งด้านนำสิ่งข้างนอกเข้ามาพิจารณาในตน (Outside in)

^๗ พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), รุ่งอรุณของการศึกษาเบิกฟ้าของการพัฒนาที่ยั่งยืน, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๒), หน้า ๑๖๖.

แล้วนำสิ่งที่ตนมีคือสิ่งที่เป็นามธรรมของเราออกไปสัมพันธ์เป็นรูปธรรมกับคนอื่น (Inside out) เป็นการพัฒนาทั้งสิ่งที่มีอยู่ภายในตนและสิ่งที่อยู่ภายนอกด้วย คือไตรสิกขา คือศีลเป็นการพัฒนาทั้งด้านพฤติกรรม สมာธิต่อการพัฒนาจิต ความคิด อารมณ์ และปัญญาคือการพัฒนาด้วยการฝึกฝน ฝึกสติ ภาวนา ใฝ่รู้ และแลกเปลี่ยนเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาในยุคใหม่เป็นเพียงแค่การพัฒนาให้รู้ตามหลักการและทฤษฎีที่มีอยู่ในโลกปัจจุบัน เพียงเรียนรู้ในเรื่องความรู้ในทางโลก เพียงเรียนรู้ในมวลความรู้ที่มีอยู่ในโลกปัจจุบัน แต่มนุษย์ยังขาดการเรียนรู้ที่เกิดจากจิตวิเคราะห์และการใช้ปัญญา และการเรียนรู้โดยการใช้ปัญญาของตนเอง เราจะแก้ปัญหาให้มนุษย์ได้มีการเรียนรู้ได้เท่าทันความรู้ที่มีอยู่ในโลกซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เพื่อให้มนุษย์มีการพัฒนาทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ซึ่งดังนั้นการจำเป็นต้องใช้หลักการศึกษาและการเรียนรู้ที่แยบยลซึ่งเรียกว่าการศึกษาโดยใช้หลักโยนิโสมนสิการ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ประยุทธ์ ปยุตฺโต) มองว่าการศึกษาเป็นเรื่องของชีวิต หลักไตรสิกขาเป็นหัวใจของพุทธศาสนา ได้แก่ ศีล สมာธิ ปัญญา อยู่ที่ชีวิตของคนเราทั้งหมด ส่วนการศึกษา คือกระบวนการที่มนุษย์เกิดการเรียนรู้โดยใช้สติปัญญา ซึ่งมีหน้าที่หลัก ๒ ประการ คือ การถ่ายทอดศิลปวิทยา และการชี้แนะให้รู้จักดำเนินชีวิตที่ดีงามถูกต้อง ท่านได้ให้นิยามของโยนิโสมนสิการว่าเป็นหมวดธรรมเพื่อการดำเนินชีวิตให้ออกงามบรรลุประโยชน์สุข หมายถึง การใช้ความคิดถูกวิธีคือการทำในใจโดยแยบคาย มองสิ่งทั้งหลายด้วยความคิดพิจารณาสืบค้นถึงต้นเค้า สาเหตุผลจนตลอดสาย แยกแยะออกพิเคราะห์ดูด้วยปัญญาที่คิดเป็นระเบียบและโดยอุบายวิธีให้เห็นสิ่งนั้นๆ หรือปัญหานั้นๆ ตามสภาวะและตามความสัมพันธ์แห่งเหตุปัจจัย^๕ โยนิ แปลว่า ถูกต้องแยบคาย มนสิการ แปลว่า ทำไว้ในใจ โยนิโสมนสิการ จึงหมายถึง การทำไว้ในใจโดยแยบคาย หรือการคิดถูกต้องตามความเป็นจริง โดยอาศัยการเก็บข้อมูลอย่างเป็นระบบและคิดเชื่อมโยง ตีความข้อมูลเพื่อนำไปใช้ต่อไป

โดยสรุปแล้วเมื่อพิจารณาถึงปัญหาของการจัดการศึกษาที่ผ่านมามีที่ต้องได้รับการแก้ไขอย่างต่อเนื่องและให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี ดังนั้นการจัดการศึกษายุคใหม่จึงควรนำหลักไตรสิกขากับหลักโยนิโสมนสิการมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนาเชิงบูรณาการควบคู่กันไปโดยมีแนวทางการศึกษาตามลำดับดังนี้

^๕ พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), **พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม**, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, (กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘), หน้า ๕๗

ให้มีความรู้ความสามารถอย่างเป็นระบบ เท่าทันสถานการณ์ความเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน โดยเฉพาะเทคโนโลยีและนวัตกรรมที่ก้าวหน้าอย่างรวดเร็ว โดยต้องพัฒนาการใช้ข้อมูลสารสนเทศ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ แนวทางการใช้นวัตกรรมถ่ายทอดสู่การปฏิบัติเป็นอย่างดี การวิเคราะห์ผล การเรียนรู้ระดับองค์การ ระดับสถาบัน ประเมินผลปรับปรุงประสิทธิภาพและประสิทธิผลกระบวนการ ข้อมูลที่จริงที่เป็นไปในทิศทางเดียวกันในสถาบันและส่วนหรือหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องอย่างต่อเนื่อง

๔. การจัดการศึกษายุคใหม่ที่เน้นการพัฒนาสมรรถนะโดยองค์รวมทั้งระบบการจัดการศึกษา โดยการวิเคราะห์การเรียนรู้และความสำเร็จของผู้เรียน ศิษย์เก่า ผู้ใช้บัณฑิต และผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง อื่นๆ ซึ่งจากการจัดการศึกษาที่ผ่านมาพบปัญหาคุณภาพที่ค่อนข้างต่ำทั้งการบริหารจัดการ บุคลากร และผู้เรียน และสภาพแวดล้อมอื่นๆ ตลอดจนมีการแข่งขันในการลงทุนทางด้านการศึกษา (ทุนมนุษย์) ที่เพิ่มขึ้นเรื่อยๆ ดังนั้น วิธีการโยนิโสมนสิการจะต้องใช้การคิดแบบอรรถสัมพันธ์หรือการคิดตาม หลักการและความมุ่งหมายเป็นวิธีคิดในระดับปฏิบัติส่งผลต่อการตรวจสอบการปฏิบัติงานการจัดการศึกษานั้นบรรลุจุดมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ และนำไปบูรณาการกับวิธีคิดแบบคุณโทษและทางออก คือการพิจารณาข้อบกพร่องต่างๆ ตามสภาพความเป็นจริง สามารถวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน ข้อดี ข้อเสียจากการจัดการศึกษา และหาทางป้องกันแก้ไขด้วยความระมัดระวังหรือหาแนวทางมาตรการ มาแก้ไขปัญหาดังกล่าวได้ทันเวลาที่ เช่น การกำหนดนโยบายการจัดการศึกษาให้ชัดเจนก่อนลงสู่การปฏิบัติ โดยสอดคล้องกับสภาพสังคมไทยทั้งระบบ อาทิ เศรษฐกิจ สังคม การเมือง ครอบครัว ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรม เป็นต้น ซึ่งต้องสอดคล้องกับวิธีคิดแบบปลูกเร้าคุณธรรมในการบริหารจัดการศึกษา ให้เข้าถึงทุกระบบการศึกษา เพื่อส่งเสริมความเจริญงอกงามแห่งคุณธรรม จำแนกแยกแยะความเป็นจริงของชีวิตแห่งเหตุปัจจัยอย่างแยกแยะเชื่อมโยงเป็นระบบไปตามสภาวะการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคปัจจุบัน

ผลการวิจัย

แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในโรงเรียนระดับประถมศึกษา มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา

- ๑) เพื่อศึกษาแนวทางการการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา
- ๒) เพื่อศึกษารูปแบบการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาในระดับประถมศึกษา
- ๓) เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา

กลุ่มประชากรในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ ผู้บริหาร ครูผู้สอนและนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ และ ๖ ในโรงเรียนเขตกรุงเทพมหานคร จำนวน ๓,๐๐๐ คน โดยได้มาจากการสุ่มกลุ่ม

ตัวอย่าง แบบตามลำดับมีผู้สมัครโรงเรียนในเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑลจำนวน ๑๐ โรงเรียน
 สมัครโรงเรียนละ ๑๕ คน รวม ๑๕๐ คน ผู้สมัครโรงเรียนละ ๕ รวม ๕๐ คน ผู้สมัครนักเรียนชั้นประถมศึกษา
 ปีที่ ๕ โรงเรียนละ ๑๔๐ คน รวม ๑,๔๐๐ คน ผู้สมัครนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ ๖ โรงเรียนละ
 ๑๔๐ คน รวม ๑,๔๐๐ คน รวมกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด ๓,๐๐๐ คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถาม จำนวน ๒ ชุด แบ่งเป็น ตอน โดยให้กลุ่ม
 ตัวอย่างเป็นผู้ให้ข้อมูล มีรายละเอียดต่อไปนี้ **ตอนที่ ๑** แบบสอบถามข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหาร
 ครูผู้สอน และนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ ๕ -๖ เป็นแบบสอบถามลักษณะให้เลือกตอบ
ตอนที่ ๒ แบบสอบถามเกี่ยวกับแนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา มีข้อความทั้งสิ้น ๕๘ ข้อ
 ลักษณะแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scales) ๕ ระดับ

ผลการวิจัย การวิจัยครั้งนี้นำผลวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทาง
 สังคมศาสตร์ กำหนดระดับการทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .๐๕ โดยกำหนดการ
 วิเคราะห์ข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้บริหาร ครูผู้สอน และนักเรียน โดยใช้การแจก
 แจกความถี่ (n) และร้อยละ (%) การวิเคราะห์แนวทางการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขาโดยใช้สถิติ
 พรรณนา ค่าร้อยละ (%) ค่าเฉลี่ย (\bar{x}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.)

ทำไมผู้วิจัยจึงมองเห็นว่าผู้บริหาร มีความคิดเห็นต่อนโยบายและการบริหารในระดับการเรียนรู้
 (การปฏิรูปการเรียนรู้) ตามแนวพุทธศาสตร์ในส่วนของปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) ค่าเฉลี่ย ๔.๒๗
 แสดงว่ามีการกำหนดนโยบายด้านปัจจัยภายนอกต่อการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์สูงมาก
 ส่วนกระบวนการเรียนรู้ หรือไตรสิกขา ของผู้บริหารมีคะแนนสูงถึง ๔.๓๔ แสดงว่ามีการกำหนด
 นโยบายในด้านกระบวนการเรียนรู้ตามแนวพุทธสูง โดยมีการฝึกฝน อบรม ด้านระเบียบวินัย การประพฤติ
 ปฏิบัติดี ฝึกอบรมให้มีความเพียร ความมีสติรู้ตัว มีใจจดจ่ออยู่ในสิ่งที่ทำ และมีความคิดเห็นในหนทาง
 ที่ถูกต้อง ด้านอธิศีลสิกขา อันเป็นความประพฤติปฏิบัติ มีศีลธรรม จริยธรรมอยู่เสมอ และเป็นนิสัย
 ทำให้ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ประกอบอาชีพสุจริต ในชีวิตประจำวันตามลำดับมี :

ด้านอธิศีลสิกขา อันเป็นความประพฤติปฏิบัติ การทำงาน การประกอบอาชีพสุจริต มีคะแนน
 ๓.๙๒ คือ มีคะแนน สัมมาวาจา หรือการกล่าววาจาชอบ ๓.๙๗ โดยครูใช้คำพูดสุภาพ นุ่มนวล
 ในการสอนและอบรมนักเรียน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้และแนวทางในการแก้ไขปัญหา
 ร่วมกัน พุดนำเพื่อฝึกให้ผู้เรียนพูดอย่างรอบคอบ ถ้วนและสมเหตุสมผล สร้างสรรค์นำไปสู่พัฒนา
 ตนเองและส่วนรวม พุดนำเพื่อฝึกผู้เรียนให้สามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ อย่างน่าสนใจ และเข้าใจง่าย

ครูผู้สอน เอาใจใส่ตรวจสอบ การติดตามผลการเรียนของผู้เรียนอย่างต่อเนื่อง การให้คำแนะนำ ของครู ทำให้ผู้เรียนเข้าใจว่าตนเองถนัดในด้านใด รู้ถึงความสามารถและศักยภาพของตนซึ่งผู้เรียน มีความคิดเห็นว่าคุณสอนมีความเป็นกัลยาณมิตรในระดับมาก

ส่วนกระบวนการเรียนรู้หรือไตรสิกขา ของผู้เรียนมีคะแนนเฉลี่ย ๔.๐๖ เป็นระดับคะแนนมาก แสดงว่าการจัดกระบวนการเรียนรู้ของผู้สอน ตามแนวพุทธศาสตร์เป็นไปตามความต้องการของ ผู้เรียนสูง ด้วยการฝึกฝนอบรมด้านระเบียบวินัย การประพฤติปฏิบัติ ความเพียร ความมีสติรู้ตัว มีจิตใจจดจ่ออยู่ในสิ่งที่ทำ และมีความคิดความเห็นในทางที่ถูกที่ควรประกอบด้วย ด้านอธิศีลสิกขา อันเป็นความประพฤติปฏิบัติ การทำงาน การประกอบอาชีพ มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๐๓ คือ มีคะแนน สัมมาวาจา หรือ การกล่าววาจาชอบ ๔.๐๔ โดยมีครูผู้สอนใช้คำพูดสุภาพ นุ่มนวลในการสอน และอบรม นักเรียนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาองค์ความรู้และแนวทางในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ผู้สอนพุดนำเพื่อฝึก ให้ผู้เรียนพุดอย่างรอบคอบ ถี่ถ้วนและสมเหตุสมผล สร้างสรรค์ นำไปสู่การพัฒนาตนเองและส่วนรวม ผู้สอนพุดนำเพื่อฝึกผู้เรียนให้สามารถอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ อย่างน่าสนใจและเข้าใจง่าย มีคะแนน สัมมากรรมมันตะหรือ การทำงานชอบ ๓.๙๖ โดยครูผู้สอนทำการสอน และติวสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ ผู้เรียนเพื่อให้การเรียนมีประสิทธิภาพตามที่ผู้เรียนต้องการ ผู้สอนจัดกิจกรรมให้ผู้เรียนร่วมกันเรียนรู้ ทำให้เกิดทักษะและความสามารถในการแก้ไขปัญหาอย่างมีเหตุผล ผู้สอนมอบหมายงานให้จัดทำ โครงการ เพื่อใช้แก้ปัญหาและการประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อตนเอง โรงเรียน และสังคม มีคะแนน สัมมาอาชีวะหรืออาชีพชอบ ๔.๑๓ โดยมีครูผู้สอน ฝึกอบรมให้นักเรียนมีสติ รู้และซักถามให้เข้าใจ เพื่อพัฒนาการเรียนรู ผู้สอนฝึกอบรมนักเรียนให้เรียนรู้อย่างเป็นระบบ ระเบียบ รอบคอบ รมัตระวัง อย่างมีประสิทธิภาพและมีความสุข

ด้านอธิจิตตสิกขา อันเป็นความเพียรชอบ การรู้ตัวทั่วพร้อมว่าทำอะไรอยู่มีจิตใจจดจ่อในสิ่ง ที่ทำอยู่มีคะแนน ๔.๑๐ อยู่ในระดับสูงมาก คือ มีคะแนนสัมมาวายามะ หรือความเพียรชอบ ๔.๑๘ โดยผู้สอนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีความตั้งใจเรียนรู้ ด้วยความมุ่งมั่น อดทน ไม่ย่อท้ออย่างต่อเนื่องและ มีความ สุขสอนให้ผู้เรียนทำแบบฝึกหัด ค้นคว้า ด้วยความอดทนให้งานสำเร็จตามกำหนด ตรวจสอบบ้าน และงานที่มอบหมายเพื่อกระตุ้นผู้เรียน ให้เกิดความกระตือรือร้น ขยัน อดทน ทำงานให้สำเร็จ ตามกำหนด

ด้านอธิปัญญาสิกขา อันเป็นความเห็นชอบ ความคิดดำริชอบ ที่ทำให้ผู้เรียนเกิดการคิดและ ทำสิ่งที่เป็ประโยชน์แก่ตนเองและผู้อื่น มีคะแนนเฉลี่ย ๔.๐๔ เป็นระดับสูงมากแสดงว่า ความเห็น ของนักเรียนต่อการได้รับฝึกอบรมด้านความเห็น ความคิดจากผู้สอน ผู้บริหารสถานศึกษาอยู่ในระดับ

สูงมาก คือมีคะแนนสัมมาทิฐิหรือความเห็นชอบ ๔.๐๕ โดยผู้สอนฝึกอบรมผู้เรียนให้มีความรู้ความเข้าใจอย่างมีเหตุมีผล

อย่างไรก็ตามการพัฒนาที่ดีให้เริ่มต้นที่การพัฒนาฝึกฝนตนเองก่อน ดังที่พระพุทธองค์ทรงตรัสไว้ว่า ทนุโต เสฏโฐ มนุสเสสุ ผู้ฝึกฝนตนดีแล้ว เป็นผู้ประเสริฐสุดในหมู่มนุษย์ เพราะมนุษย์มีการพัฒนาทางหน้านอก บ่งบอกถึงความงาม หน้าในบ่งบอกถึงความดี แต่หน้าที่บ่งบอกถึงความสามารถ ซึ่งแสดงถึงกลยุทธ์และวิสัยทัศน์ในการพัฒนาการศึกษาให้มีคุณภาพและเกิดประสิทธิภาพทางการศึกษายุคใหม่กับพระพุทธศาสนายิ่ง ๆ สืบไป

เอกสารอ้างอิง

- พระธรรมปิฎก (ป.อ.ปยุตฺโต), การศึกษากับการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๒.
- _____, รุ่งอรุณของการศึกษาเบิกฟ้าของการพัฒนาที่ยั่งยืน, กรุงเทพมหานคร : บริษัท สหธรรมมิก จำกัด, ๒๕๔๒.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต), พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม, พิมพ์ครั้งที่ ๑๐, กรุงเทพมหานคร : บริษัท เอส. อาร์. พรินต์ติ้ง แมส โปรดักส์ จำกัด, ๒๕๔๘.
- พระราชวรมุณี, ทางสายกลางของการศึกษาไทย, มปป.
- วิชัย ตันศิริ, อุดมการณ์ทางการศึกษาทฤษฎีและภาคปฏิบัติ, พิมพ์ครั้งที่ ๒, กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, ๒๕๕๐.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ, แผนการศึกษาแห่งชาติ (พ.ศ. ๒๕๕๕-๒๕๕๙) : ฉบับปรับปรุง, พิมพ์ครั้งที่ ๘, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๑.
- _____, สมรรถนะการศึกษาไทยในเวทีสากล พ.ศ. ๒๕๕๐, กรุงเทพมหานคร : บริษัทพริกหวานกราฟฟิค จำกัด, ๒๕๕๑.
- สำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน), รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก ด้านอาชีวศึกษา (๒๕๔๔-๒๕๔๘), กรุงเทพมหานคร : อัมรินทร์ พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.
- _____, รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก ด้านการศึกษาระดับพื้นฐาน (๒๕๔๔-๒๕๔๘), กรุงเทพมหานคร:อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.
- _____, รายงานการประเมินคุณภาพภายนอกรอบแรก ด้านอุดมศึกษา(๒๕๔๔-๒๕๔๘), กรุงเทพมหานคร:อัมรินทร์พรินต์ติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง จำกัด (มหาชน), ๒๕๕๐.